

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Інституту
історії України НАН України

від 23.12.2025 протокол № 11

Голова Вченої ради,
академік НАН України

Смолій В.А.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Культурні цінності України в світлі збройних конфліктів XX–XXI ст.

підготовки здобувачів вищої освіти

на третьому (освітньо-науковому) рівні

на здобуття ступеня: доктор філософії (PhD)

за спеціальністю: 032 «Історія та археологія»

галузі знань: 03 «Гуманітарні науки»

Київ – 2025

Розробники силабусу:

Гарант освітньої програми:

**НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ: КУЛЬТУРНІ ЦІННОСТІ УКРАЇНИ В СВІТЛІ
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ХХ–ХХІ СТ.**

Вибіркові навчальні дисципліни.

Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність: 032 «Історія та археологія»

Освітній рівень: третій рівень освіти (доктор філософії)

ВИКЛАДАЧ: Кашеварова Наталія Григорівна, доктор історичних наук, старший науковий співробітник відділу спеціальних галузей історичної науки та електронних інформаційних ресурсів Інституту історії України НАН України

Тел. роб. (+38044) 278 12 34

E-mail: nataliya.kashevarova@gmail.com

Персональні профілі та сторінки web-ресурсів:

<http://resource.history.org.ua/person/0000578>

<https://scholar.google.com/citations?user=sJozUysAAAAJ&hl=uk>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0021499>

<https://orcid.org/0000-0003-2426-0440>

<https://www.webofscience.com/wos/author/record/AAU-9661-2020>

[http://www.scopus.com/inward/authorDetails.url?authorID=57224636106&partnerID=MN8
TOARS](http://www.scopus.com/inward/authorDetails.url?authorID=57224636106&partnerID=MN8TOARS)

<https://nas.academia.edu/NataliyaKashevarova>

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 4 кредити ECTS

Аудиторних занять: 48 академічних годин (16 лекційних і 8 семінарів по 2 академічні години); дві контрольні (модульні роботи) роботи – 4 академічні години; консультація та залік – 4 академічні години)

Самостійна робота слухачів курсу: 64 години.

Форма підсумкового оцінювання: залік.

АНОТАЦІЯ

Анотація курсу

Навчальний курс «Культурні цінності України в світлі збройних конфліктів XX–XXI ст.» розрахований на слухачів (аспірантів), які мають освітньо-кваліфікаційний рівень магістра.

Курс складається із двох змістовних модулів та побудований за вимогами Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Навчальний курс безпосередньо пов'язаний з навчальними та вибірковими курсами з історії України, всесвітньої історії, історії міжнародних відносин, а також з вибірковими аспектами в сфері міжнародного законодавства. Курс базується на раніше засвоєному матеріалі і спрямований на систематизацію, поглиблення й практичне застосування знань із даної дисципліни.

Змістовний поділ курсу хронологічно структурований відповідно до двох періодів в історії України і поділений на два модулі: перший охоплює 1914–1991 рр., від Першої світової війни і доби Української революції 1917–1921 рр. до 1991 р., перебування України у складі СРСР, а другий - період від здобуття Україною незалежності у 1991 р. і до сьогодні.

Метою навчальної дисципліни є висвітлення долі культурних цінностей України у XX ст., їх переміщень і втрат внаслідок двох найбільших міжнародних збройних конфліктів XX ст., а саме Першої і Другої світових воєн, які завдали непоправної шкоди культурній та історичній спадщини України, а також долі культурних цінностей України на тлі збройної агресії Російської Федерації проти України у XXI ст.

Завдання навчальної дисципліни: ознайомити слухачів з дослідницькими можливостями, дисциплінарним статусом, теоретичними засадами, методологічним інструментарієм дослідження проблеми культурних цінностей України в світлі збройних конфліктів у XX–XXI ст., що передбачає також висвітлення реституційних процесів, пов'язаних з культурними цінностями України, передусім, щодо культурних цінностей, переміщених внаслідок Другої світової війни, аналіз еволюції законодавства України в сфері проблеми переміщених культурних цінностей та інституціоналізації відповідної державної політики, висвітлення досвіду міжнародної співпраці з пошуку і повернення культурних цінностей, переміщених внаслідок Першої та Другої світових воєн, а також аналіз можливостей використання попереднього досвіду реституції

культурних цінностей України в світлі нинішньої російсько-української війни як міжнародного збройного конфлікту.

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно з ОНП	Компетентності
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 2	Здатність використовувати у професійній діяльності базові загальні знання з різних наук (філософії науки та культури, педагогіки, антропології, мистецтвознавства, демографії тощо).
ЗК 3	Здатність до розуміння широкого кола філософсько-світоглядних проблем, глибинного усвідомлення суспільних процесів, причино-наслідкових зв'язків.
ЗК 4	Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології у різних видах професійної діяльності; володіти основними методами і засобами набуття, зберігання та обробки інформації; знаходити необхідну інформацію, критично її осмислювати, порівнювати та аналізувати з метою визначення рівня її вірогідності; користуватися бібліотечними та архівними фондами як традиційними, так і електронними.
ЗК 6	Здатність виявляти, формулювати і розв'язувати дослідницькі проблеми, приймати обґрунтовані рішення та створювати алгоритм їхнього втілення у практику.
ЗК 7	Здатність до наукового пошуку; володіння необхідним дослідницьким інструментарієм; адекватного висвітлення та очищення історичних знань.
Фахові компетентності (ФК)	
ФК 2	Володіння сучасною науковою термінологією, глибинне розуміння змісту фахових термінів.
ФК 3	Знання з філософії історії, зокрема розуміння сутності історичних теорій щодо реконструкції минулого людства, обізнаність з основними науковими напрямками та науковими школами.
ФК 4	Навички із застосування спеціального інструментарію з метою відбору, аналізу, інтерпретації історичних джерел, верифікації наведеної в них інформації.
ФК 5	Вміння орієнтуватися в системі збереження архівних документів, спеціальні знання з історії функціонування державної машини та особливостей діловодства різних країн в різні історичні періоди, що дозволяє виявити

	необхідну для дослідження джерельну базу.
ФК 6	Вміння застосовувати під час дослідження класичні та сучасні наукові методи, зокрема історичні та міждисциплінарні, адекватно визначати методику дослідження відповідно до висунутих завдань та сформульованих цілей.
ФК 9	Здатність визначати вплив соціокультурного середовища, політичної системи на формування особистості та роль особистості в історії.
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН 1	Вільне володіти всім арсеналом знань про минуле людства, закони і тенденції розвитку суспільства, інструменти та практики його вивчення.
ПРН 2	Знати основні теорії, ідеї, концепції, напрямки історичних досліджень як класичних, так і новітніх, зокрема локальної історії, регіоналістики, просопографії, усної історії, інтелектуальної історії тощо.
ПРН 3.	Опанувати сучасну термінологічну систему та понятійний апарат історичної науки і соціогуманітаристики
ПРН 4	Уміти збирати, опрацьовувати та зберігати наукову інформацію за допомогою сучасних інформаційних технологій.
ПРН 5	Уміти відбирати, аналізувати, класифікувати джерела для здійснення наукового дослідження, визначати рівень їхньої достовірності та інформативності, верифікувати наведені в них відомості.
ПРН 6	Втілювати в історичному дослідженні вже існуючі теоретичні розробки, визначати наявні проблеми, шукати шляхи їхнього розв'язання.
ПРН 8	Уміння обирати методологічний інструментарій та стратегічні підходи відповідно до особливостей наукового дослідження, його мети та завдань, розглядати проблему.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Загальна кількість годин	Лекції	Семінари, підсумковий модульний контроль (контрольні роботи) та залік	Самостійна робота
Модуль 1. Культурні цінності України в контексті Першої та Другої світових воєн: переміщення, втрати, проблеми реституції					
1.	Культурні цінності в контексті процесів суспільного розвитку: зміст поняття, його складові, значення та суспільні функції	4	2	–	2
2.	Історіографія та джерельна база дослідження проблеми культурних цінностей України, переміщених або втрачених у ХХ ст. внаслідок збройних конфліктів	4	2	–	2
3.	Культурні цінності України під час Першої світової війни та Української революції 1917–1921 рр.	6	2	2	2
4.	Друга світова війна та культурні цінності України: переміщення та втрати під час радянської евакуації та у тилу	5	2	1	2
5.	Доля культурних цінностей України під час окупації нацистською Німеччиною та її союзниками	5	2	1	2
6.	Реституційні процеси другої половини 1940-х років і культурні цінності України, переміщені внаслідок Другої світової війни	5	2	1	2
7.	Повоєнні переміщення до УРСР культурних цінностей інших країн як наслідок Другої світової війни	5	2	1	2

8.	Розвиток міжнародного законодавства після Другої світової війни щодо захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів та участь України у цьому процесі	6	2	2	2
Підсумковий модульний контроль (контрольна робота)		2		2	
Всього за модуль 1		42	16	10	16
Модуль 2. Реституція переміщених культурних цінностей України після 1991 р. Культурні цінності України у умовах збройної агресії Російської Федерації проти України					
9.	Становлення організаційних і правових засад державної політики України у сфері повернення та реституції культурних цінностей після 1991 р.	5	2	1	2
10.	Інституційні процеси у сфері повернення та реституції культурних цінностей України: створення діяльність різних державних комісій, громадських організацій та їхня діяльність	5	2	1	2
11.	Роль наукового співтовариства у дослідження долі культурних цінностей України, переміщених внаслідок світових воєн ХХ ст.	4	2	–	2
12.	Участь України у двосторонньому міжнародному культурному співробітництві з іншими країнами з питань пошуку та повернення культурних цінностей	6	2	2	2
13.	Українські та міжнародні реєстри та бази даних	4	2	–	2

	культурних цінностей та їхнє значення у пошуку та поверненні переміщених внаслідок Другої світової війни культурних цінностей				
14.	Втрати культурних цінностей на території Донецької та Луганської областей України та в окупованому Криму після початку збройної агресії Російської Федерації проти України у 2014 р.	6	2	2	2
15.	Культурні цінності України після 24 лютого 2022 р.: переміщення і втрати внаслідок воєнних дій	5	2	1	2
16.	Російські злочини проти української культури та національного культурного надбання на тимчасово окупованих територіях України	5	2	1	2
Підсумковий модульний контроль (контрольна робота)		2	-	2	-
Всього за модуль 2		42	16	10	16
Письмова робота – дослідницька студія		32	-	-	32
Підсумковий контроль (консультація та залік)		4	-	4	-
Разом за курс		120	32	24	64

№ з/п	Теми семінарів	Кількість годин
Модуль 1		
Семінар 1	Культурні цінності України під час Першої світової війни та Української революції 1917–1921 рр. 1. Втрати культурної спадщини України під час Першої світової війни та Української революції 2. Діяльність Української Народної Республіки у сфері захисту культурних цінностей та їх повернення до України	2

	<p>3. Питання щодо повернення культурних цінностей на мирних переговорах між Українською Державою та РСФРР</p> <p>4. Ризький мирний договір 1921 р. щодо реституції культурних цінностей та Україна</p> <p>Література:</p> <p>Берест І. Втрати Національного музею у Львові в часи Першої світової війни // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 12. 2008. С. 429–434.</p> <p>Гетьман Д. Ризький мирний договір 1921 року та питання повернення культурних цінностей у польсько-українських взаєминах // Магістеріум. Вип. 17. Історичні студії / Національний університет «Києво-Могилянська академія». 2004. С. 28–35.</p> <p>Денисенко О. Проблема повернення культурних цінностей у період Української Держави (1918 р.) // Військово-історичний меридіан. 2018. № 22. С. 47–56.</p> <p>Кот С. Втрати культурних цінностей у роки визвольних змагань (1917–1920) // Розбудова держави. 1995. № 11. С. 53–55.</p> <p>Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2020.</p> <p>Лупандін О. Питання реституції культурних цінностей в контексті українсько-російських мирних переговорів 1918 р. // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 років. 2010. 5. С. 287–314.</p> <p>Мирні переговори між Українською державою та РСФРР 1918 р.: Протоколи і стенограми пленарних засідань: Збірник документів і матеріалів. Київ; Нью-Йорк; Філадельфія: Вид-во М. П. Коць, 1999.</p> <p>Нестуля О. Біля витоків державної системи охорони пам'яток культури в Україні (доба Центральної ради, Гетьманщини, Директорії). Київ–Полтава, 1994.</p>	
Семінар 2	<p>Друга світова війна та культурні цінності України</p> <p>1. Друга світова війна і культурні цінності України: евакуація і супутні втрати</p> <p>2. Доля культурних цінностей на території України, окупованій нацистською Німеччиною та її союзниками</p>	2

3. Діяльність нацистських організацій з пограбування культурних цінностей на території України у 1941–1944 рр.

4. Доля культурних цінностей України, вивезених до Німеччини під час Другої світової війни

Література:

Бібліотеки Києва під час нацистської окупації (1941–1943). Київ: Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського НАН України, 2004.

Грімстед П. К., Боряк Г. Доля українських культурних цінностей під час Другої світової війни: винищення архівів, бібліотек, музеїв / АН Української РСР. Археографічна комісія; Український науковий інститут Гарвардського університету. Львів: Вид. центр "ФЕНІКС" 1992. 120 с.

Дзюбан Р. Культурні цінності установ Львова у 1939–1953-х рр.: переміщення і втрати / Відп. ред. Л. Сніцарчук. НАН України. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Львів, 2020.

Добров П.В., Грідіна І.М., Калашнікова В.Є. Історико-культурні цінності Східної України в роки Великої Вітчизняної війни. Донець: ДонНУ, 2011. 236 с.

Киево-Печерська лавра у часи Другої Світової війни. Дослідження. Документи. К.: Видавництво Олега Філюка, 2016.

Кот С. Друга світова війна і доля культурних цінностей України: переміщення і втрати. Україна у Другій світовій війні: погляд з XXI ст. Історичні нариси. Книга друга. Київ: Наукова думка, 2011. С. 231–276.

Кот С. І. Евакуація українських музеїв 1941 року: загублені реліквії // Київ. 1993. № 5–6.

Кот С. Мародерство як фактор розграбування, вивезення та знищення культурних цінностей на окупованій території України під час Другої світової війни (1941–1944 рр.) // Краєзнавство. 2010. № 1–2. С. 30–41.

Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. 1020 с.

Кот С.І. До питання про евакуацію музеїв України під час Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років //

	<p>Завдання краєзнавства у дослідженні та популяризації пам'яток історії і культури. К., 1991. С. 133–146.</p> <p>Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів. – Т. 1: 1939–1945: збірник документів і матеріалів. НАН України, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Львів: , 2010.</p> <p>Радієвська Т., Себта Т., Сорокіна С. З історії зібрань Національного музею історії України: переміщення на захід та реституція збірок у 1943–1948 рр. // Науковий вісник Національного музею історії України. 2018. Випуск 3. С. 15–52.</p> <p>Ткаченко М.І. Музейні скарби України під час Другої світової війни: евакуація на Схід // Київська старовина. 1995. № 3. С. 31–38;</p> <p>Hartung U. Raubzuge in Sowjetunion. Das Sonderkommando Kunsberg 1941–1943. Bremen: Edition Temmen, 1997. 135 S.</p>	
Семінар 3	<p>Культурні цінності України, переміщені внаслідок Другої світової війни, в світлі повоєнних реституційних процесів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Повернення переміщених культурних цінностей з країн Європи до УРСР у перші роки після Другої світової війни 2. Переміщення українських культурних цінностей з радянської зони окупації Німеччини до Росії. Їх повоєнні пошуки та проблема повернення 3. Пошуки культурних цінностей та реституційні процеси у окупаційних зонах союзників на території Німеччини наприкінці Другої світової війни та у перші повоєнні роки 4. Проблема повернення і реституції культурних цінностей в світлі відносин Польщі та СРСР у повоєнні роки 5. «Трофейні» культурні цінності, переміщені з Німеччини та інших країн до України внаслідок Другої світової війни, та проблема їх повернення <p>Література:</p> <p>Кот С. До питання про передачу культурних цінностей із України до Польщі у другій половині 40-х років ХХ ст. // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. 2011. Вип. 20. С. 239–259.</p>	2

	<p>Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. 1020 с.</p> <p>Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: переміщення і втрати фондів: зб. док. і матеріал. Т. 2: 1946 – березень 1953 / НАН України ЛННБ ім. В. Стефаника; упоряд.: Г. Сварник, Р. Дзюбан, М. Кривенко Львів: ЛННБ ім. В. Стефаника, 2019.</p> <p>Себта Т. Мюнхенська систематична Картотека власності мистецьких об'єктів (1945–1952): Перспективи дослідження повоєнної реституції українських культурних цінностей // Загартована історією: Ювілейний збірник на пошану професора Надії Іванівни Миронець з нагоди 80-ліття від дня народження: Зб. наук. пр. / Упоряд. В. Піскун. К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2013. С. 221–236.</p> <p>Ткаченко М.І. Повернення українських культурних цінностей з Німеччини та Румунії (1944–1948 рр.) // Слов'янський світ: Міжвідомчий щорічник. № 1. К.: КіСУ, 1997. С. 193–200.</p> <p>Akinscha K., Kozlov G. Operation Beutekunst: die Verlagerung deutscher Kulturgüter in die Sowjetunion nach 1945. Nurnberg: Germanisches Nationalmuseum, 1995.</p> <p>Freitag G. Die Restitution von NS-Beutegut nach dem Zweiten Weltkrieg // “Betr.: Sicherstellung: NS-Kustraub in der Sowjetunion. Bremen: Edition Temmen, 1998.</p> <p>Grimsted P.K. Art and Icons lost in East Prussia: The Fate of German Seizures from Kyiv Museums // Jahrbücher für Geschichte Osteuropas. Band 61. 2013. Heft 1. S. 47–91.</p> <p>Grimsted P.K. Nazi-Looted Art from East and West in East Prussia: Initial Findings on the Erich Koch Collection // International Journal of Cultural Property. Volume 22. Issue 1 (February). 2015. P. 7–60.</p> <p>Grimsted P.K. Trophies of War and Empire: The Archival Heritage of Ukraine, World War II, and the International Politics of Restitution. Cambridge: Harvard University Press, 2001.</p>	
Семінар 4	Міжнародне законодавство і система міжнародно-правового захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту у XX ст.	2

1. Передумови формування міжнародних правових засад політики щодо захисту культурних цінностей під час збройних конфліктів на початку ХХ ст. Вашингтонський пакт 1935 р.
2. Міжнародні конференції, декларації і договори 1940-х рр.
3. Міжнародна Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 р. та протоколи до неї (1954 р., 1999 р.)
4. Гаазька конвенція ЮНЕСКО «Про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності» 1970 р.
5. Конвенція ЮНІДРУА про викрадені або незаконно вивезені культурні цінності 1995 р.

Література:

Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток (Пакт Періха), 1935. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_191#Text

Коваль Д. В ім'я мистецтва: міжнародно-правовий контекстуальний аналіз захисту культурних цінностей у зв'язку зі збройним конфліктом. Одеса : Фенікс, 2016.

Конвенція ЮНІДРУА про викрадені або незаконно вивезені культурні цінності, 1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_590#Text

Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (ХХ – поч. ХХІ ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. 1020 с.

O'Keefe, R. The Protection of cultural property in armed conflict. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Poulos, A.H. (2000). The 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict: An Historic Analysis, *International Journal of Legal Information*, 28 (1), pp. 1–44.

Tatiivska I. On the return of illegally exported cultural values in the context of the UNESCO Convention 1970 // *British Journal of Educational and Scientific Studies*. № 1(23), (January–June). Volume XII. «Imperial College Press», 2016. P. 440–444.

The Hague Conventions of 1899 (II) and 1907 (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land/ Buffalo, New York: William S.Heln & Co. Inc., 2000.

UNESCO. Convention for the Protection of Cultural

	<p>Property in the Event of Armed Conflict. 1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_722.</p> <p>UNESCO. Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict. 1999. URL: https://www.unesco.org/en/legal-affairs/second-protocol-hague-convention-1954-protection-cultural-property-event-armed-conflict</p>	
Модуль 2		
Семинар 5	<p>Становлення організаційних і правових засад державної політики України у сфері повернення та реституції культурних цінностей після 1991 р.</p> <p>1. Розвиток національного законодавства в сфері культури, охорони культурної спадщини та реституції</p> <p>2. Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» (1999)</p> <p>3. Імплементация міжнародних правових актів у національне законодавство України</p> <p>4. Республіканська комісія по розшуку та поверненню в Україну історичних і культурних цінностей, які знаходяться за її межами при Міністерстві культури</p> <p>Література:</p> <p>Акуленко В.І. Міжнародне право охорони культурних цінностей та його імплементация у внутрішньому праві України. К.: Юстініан, 2013.</p> <p>Закірова С. Реституція: PRO ET CONTRA (частина друга). Українські реалії проблеми реституції. Громадська думка про правотворення. 2017. № 1 (126). С. 3–9.</p> <p>Закірова С. Реституція: PRO ET CONTRA (частина перша). Європейський досвід і практика запровадження реституції. Громадська думка про правотворення. 2016. № 22(125). С. 4–16.</p> <p>Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей»: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text</p> <p>Коваль Д. В ім'я мистецтва: міжнародно-правовий контекстуальний аналіз захисту культурних цінностей у зв'язку зі збройним конфліктом. Одеса : Фенікс, 2016.</p> <p>Кот С. З історії формування організаційних засад державної політики повернення та реституції культурних цінностей в незалежній Україні // Історія</p>	2

	<p>України і маловідомі імена, події, факти : зб. статей. 2010. Вип. 36. С. 361–371.</p> <p>Кот С. І. Про деякі актуальні проблеми здійснення державної політики України у сфері повернення та реституції культурних цінностей. Аналітична записка / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2021.</p> <p>Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. 1020 с.</p> <p>Кот С. Повернення культурних цінностей: час звернутися до витоків. Частина перша // День. № 3–4 (21 січня 2022).</p> <p>Кот С. Повернення культурних цінностей: час звернутися до витоків. Частина друга // День. № 5–6 (27 січня 2022).</p> <p>Мазур Т.В. Охорона культурної спадщини в Україні: історико- й теоретико-правове дослідження. Дисертація здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2019.</p> <p>Українець Н.П. Державна реституційна політика України у сфері культурних цінностей (1991–2009 рр.). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2010. 16 с.</p>	
Семінар 6	<p>Інституціоналізація в сфері державної політики щодо охорони культурних цінностей та питань реституції переміщених культурних цінностей</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей (1992–1999) 2. Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України та її діяльність у сфері (2000–2012) 3. Міжурядові змішані комісії з питань повернення та реституції культурних цінностей, втрачених і переміщених внаслідок Другої світової війни <p>Література:</p> <p>Врятовані. Збережені. Повернені. Публічний звіт Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України</p>	2

	<p>за 2010 рік. К.: «Такі справи», 2010. 63 с.</p> <p>Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. 1020 с.</p> <p>Кулініч М. Ю. Архівна україніка і діяльність Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України (2000–2011 рр.): короткі підсумки // Архіви України. 2013. № 3. С. 11–20.</p> <p>Про утворення Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей. Постанова Кабінету міністрів України від 28 грудня 1992 р. № 732. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732-92-%D0%BF#Text</p> <p>Татіївська І.П. Інституційна діяльність України в галузі повернення та реституції культурних цінностей (1992–2011). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. К.: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв Міністерства культури України, 2018.</p> <p>Українець Н.П. Проблема повернення в Україну культурних цінностей // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. К., 2010. Вип. 19. С. 279–287.</p>	
Семінар 7	<p>Участь України у міжнародному культурному співробітництві з питань пошуку та повернення переміщених культурних цінностей</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Україна і Російська Федерація: спроби комплексного врегулювання питань повернення і реституції культурних цінностей 2. Співпраця України і Федеративної республіки Німеччини у питанні реституції переміщених внаслідок Другої світової війни культурних цінностей 3. Тема повернення та реституції культурних цінностей в українсько-польських відносинах <p>Література:</p> <p>Акуленко В.І. Україна–Польща: міжнародно-правові проблеми і перспективи повернення культурних цінностей (1944–2006 рр.) // Праці Центру пам'яткознавства НАН України та УТОПІК. Вип. 10. К.,</p>	2

2006. С. 3–18.

Боряк Г. Бременський проект «Доля культурних цінностей, вивезених з СРСР під час Другої світової війни» (ФРН): Камеральні методики і проблеми дослідження історії архівних документів. Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. К., 1995. Вип. 6. С. 251–260.

Боряк Г.В. Проблеми переміщених архівів і спільної культурної спадщини України та Польщі: ініціативи українсько-польської групи експертів з питань архівної спадщини // Вісник Державного комітету архівів України. 2001. Вип. 1(5). С. 79–82.

Кот С. Конфіскація замість реституції (російський закон про «трофейні цінності») // День. 1997. 13 березня.
Кот С. Повернення і реституція культурних цінностей у політичному та культурному житті України (XX – поч. XXI ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. 1020 с.

Кот С. Повернути культурні надбання можна. Була б добра воля // Віче. 1996. № 5.

Кот С. Проблеми повернення в Україну культурних цінностей в контексті історії та права: українські культурні цінності в Росії // Розбудова держави. 1995. № 10.

Кот С. Проблеми повернення культурних цінностей в українсько-російських міждержавних відносинах (1991–2015 років // Україна XX століття: культура, ідеологія, політика. 2016. Вип. 21. С. 160 – 177.

Кот С. Україна–Польща: Випробування спадщиною. Частина перша // Політика і культура. № 8 (139). 5–11 березня, 2002. С. 44–48.

Кот С. Україна–Польща: Випробування спадщиною. Частина друга // Політика і культура. 2002. № 9 (140). 12–18 березня, 2002, С. 44–47.

Кот С. Українсько-німецькі стосунки в сфері повернення та реституції культурних цінностей (1991–2012 рр.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Інститут історії України НАН України. Вип. 21. К., 2012. С. 162–180.

Угода між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво у справі повернення культурних цінностей, що потрапили під час Другої Світової війни та в наступні роки на територію іншої країни від 4 квітня 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_013#Text

	<p>Україна в міжнародно-правових відносинах. Кн. 2. Правова охорона культурних цінностей / Відп. ред.: акад. НАН України Ю.С. Шемшученко та д-р юрид. наук В.І. Акуленко. К.: Юрінком Інтер, 1997. 864 с.</p> <p>Українські культурні цінності в Росії: Археологічні колекції України / С. Беляєва (кер. авт. кол.), Н. Абашина, Н. Блажевич та ін. К.: Танант, 1997. 298 с.</p> <p>Федорук Олександр. Україна–Польща: хто кому винен? // Голос України. 1997. 17 квітня.</p>	
Семінар 8	<p>Культурні цінності України на тлі збройної агресії Російської Федерації проти України та повномасштабної російсько-української війни</p> <p>1. Доля українських культурних цінностей в окупованому Криму після анексії півострова у 2014 р.</p> <p>2. Культурні цінності України на окупованій території Донецької та Луганської областей після 2014 р.</p> <p>у. Культурні цінності України після 24 лютого 2022 р.: переміщення і втрати внаслідок повномасштабних воєнних дій</p> <p>Література:</p> <p>Викрадена Спадщина: Викрадені та знищені агресором українські твори мистецтва, архіви та культурні цінності / War & Sanctions: портал. URL: https://war-sanctions.gur.gov.ua/stolen</p> <p>Гаврилов В. Як влада рф викрадає культурні цінності: історія та воєнні злочини / БФ «Схід SOS. URL: https://east-sos.org/publications/yak-vlada-rf-vykradaye-kulturni-czinnosti-istoriya-ta-voeyenni-zlochyny/</p> <p>Зі щитом чи на щиті? : захист культурних цінностей в умовах збройного конфлікту на сході України / О.А. Біда, А.Б. Блага, Д.О. Коваль, О.А. Мартиненко, М.Г. Статкевич; за заг. ред. А.П. Буценка / Українська Гельсінська спілка з прав людини. К.: КИТ, 2016.</p> <p>Кабацій М. Врятувати ідентичність. Що відбувається з евакуацією культурних цінностей із загрозованих територій на 4-му році війни / Суспільне. Культура. 1 грудня 2025 р. URL: https://suspilne.media/culture/1178160-vratuvati-identichnist-so-vidbuvaetsa-z-evakuacieu-kulturnih-cinnostej-iz-zagrozenih-teritorij-na-4-mu-roci-vijni/</p> <p>Культурні цінності Криму і Донбасу в умовах війни та окупації: Матеріали Круглого столу "Історико-культурний та науковий потенціал Півдня та Сходу</p>	2

	<p>України в умовах окупації та воєнних дій: загрози, втрати, перспективи збереження та відновлення". м. Київ, 12 листопада 2015 р. / НАН України. Ін-т історії України, Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. К.: Інститут історії України, 2016.</p> <p>Механізми захисту та реституції культурних цінностей у контексті міжнародного збройного конфлікту між РФ і Україною: аналітичний звіт (2024) / Україна. П'ята ранку. URL: https://www.5am.in.ua/research/mehanizmy-zahystu-ta-restytutsiyi-kulturnyh-tsinnostej-u-konteksti-mizhnarodnogo-zbrojnogo-i98</p> <p>Пилипенко В. П. Захист культурних цінностей в Україні у зв'язку із російською агресією // Юридичний науковий електронний журнал. 2025. Вип. 4. С. 432–437.</p> <p>Реєнт, О., Денисенко, Г. Культурна спадщина України в умовах російсько-української війни: виклики та наслідки збройної агресії // Український історичний журнал. 2024. Вип. 6. С. 44–65.</p> <p>Як росія краде українські культурні цінності: сучасна історія / Історична правда. 6 квітня 2025 р. URL: https://www.istpravda.com.ua/columns/2025/04/6/164872/</p>	
Підсумковий (модульний) контроль	Контрольні роботи	4
Підсумковий контроль	Консультація та залік	4

Самостійна робота здійснюється у вигляді опрацювання лекційного матеріалу, додаткової літератури задля кращого засвоєння ідей, положень, концептів та фактажу навчального курсу та підготовки дослідницької роботи **за проблематикою, погодженою з викладачем.**

ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності аспіранта за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Вид роботи	Кількість балів за один вид роботи	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів за курс
<i>Лекції</i>	1	Аспірант відвідує лекційне заняття, якісне веде конспект лекції	За лекції – 16
	0	Аспірант не відвідує лекцію	
<i>Практичне заняття (семінари)</i>	3	Аспірант ставить змістовні запитання, висловлює аргументовані зауваження, бере участь у дискусії	За практичні заняття (семінари) – 24
	1-2	Аспірант ставить запитання, але не висловлює аргументованих зауважень та/або не бере участі в дискусії	
	0	Пасивна участь у практичному занятті	
<i>Самостійна робота (письмова робота – дослідницька студія)</i>	20	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє аналітичний та творчий підхід, знання особливостей досліджуваного явища, виклад є логічним. Роботу оформлено відповідного до чинних вимог.	За самостійну роботу – 20
	15-19	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє аналітичний та творчий підхід, знання особливостей досліджуваного явища, виклад є в цілому логічним. Але є незначні недоліки: деяка непослідовність у викладенні матеріалу, певні прогалини у розумінні явища, фактичні помилки. Роботу оформлено відповідного до чинних вимог, але є невеликі хиби в	

		оформленні.	
	9-14	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє непогане знання матеріалу, але є значна кількість недоліків різного характеру, структурні порушення, нелогічність у викладі матеріалу, нехтування приписами оформлення роботи.	
	1-8	Роботу подано невчасно; автор не засвоїв необхідний матеріал, не розуміє досліджуваного явища.	
	0	Робота взагалі не підготовлена аспірантом	
Контрольні (модульні роботи)	5	Аспірант надав вичерпні відповіді на всі питання контрольної роботи, продемонстрував глибоке знання матеріалу	За контрольні роботи – 10
	3-4	Аспірант надав вичерпні відповіді на всі питання контрольної роботи, але є незначні недоліки: деяка непослідовність у викладенні матеріалу, певні прогалини у розумінні явища, фактичні помилки.	
	1-2	Аспірант відповів не на всі питання контрольної роботи, не засвоїв необхідний матеріал.	
	0	Аспірант не відповів на жодне питання контрольної роботи чи не з'явився на контрольну роботу	
Залік	30	Аспірант демонструє глибокі знання, дає вичерпну відповідь на екзаменаційні та додаткові питання, впевнено аргументує свою позицію.	

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

Модулі	I	II
Лекції	0-9	0-7
Семінари	0-15	0-9
Самостійна робота (письмова робота – дослідницька студія)		0-20
Контрольні (модульні роботи)	0-5	0-5
Робота за модулями	0-29	0-41
Підсумковий контроль (залік)	0-30	
Всього за курс	0-100	

**Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної
університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу
та шкалу ECTS**

Рейтинговий показник	Оцінка за ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Залік	Залік
90-100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
64-74	D (задовільно)	задовільно	
60-63	E (достатньо)		
35-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
1-34	F (неприйнятно)	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до заліку) становить 35 балів. У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 35 балів) аспірант зобов'язаний повторно пройти курс навчання із зазначеної дисципліни. У разі отримання оцінки «незадовільно» аспірант має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії аспірант може обрати повторне вивчення дисципліни

ФОРМА ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль знань з метою перевірки рівня засвоєння слухачами певних тем навчальної програми відбувається під час проведення семінарських занять. Формами поточного контролю з дисципліни «Культурні цінності України в світлі збройних конфліктів ХХ–ХХІ ст.» є опитування, аналіз пропонувані для ознайомлення наукових статей і монографій, дискусії щодо викладених у них проблем. Поточний контроль передбачає оцінювання відповідно до критеріїв, викладених у «Порядку і критеріях оцінювання».

Підсумковий контроль передбачає дві контрольні (модульні) роботи та залік. Контрольні роботи відбуваються у письмовому форматі, а залік у форматі усної співбесіди в очному режимі чи режимі відеоконференції. На контрольну роботу виносяться питання, що обговорювалися під час семінарських занять. На залік виносяться питання із запропонованого нижче переліку. За потреби ставляться додаткові/уточнюючі питання з обсягу навчального курсу.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття «культурні цінності» та його складові.
2. Поняття «незаконно вивезені культурні цінності».
3. Поняття «повернення культурних цінностей».
4. Поняття «реституція культурних цінностей».
5. Гаазькі конвенції 1899 та 1907 рр. і проблема охорони культурної спадщини під час міжнародних збройних конфліктів.
6. Версальські мирні договори 1919–1920 рр. та переміщені культурні цінності.
7. Вашингтонський пакт 1935 р. (пакт Реріха).
8. Міжнародна Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (1954 р.).
9. Гаазька конвенція ЮНЕСКО «Про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності» (1970 р.).
10. Конвенція ЮНІДРУА про викрадені або незаконно вивезені культурні цінності (1995 р.).
11. Культурні цінності України під час Першої світової війни.
12. Втрати культурної спадщини України під час Української революції 1917–1921 рр.
13. Діяльність Української Народної Республіки у сфері захисту культурних цінностей.

14. Друга світова війна і культурні цінності України: евакуація і супутні втрати.
15. Доля культурних цінностей України на територіях, окупованих нацистською Німеччиною та її союзниками.
16. Діяльність нацистських організацій з пограбування культурних цінностей на території України у 1941–1944 рр.
17. Доля культурних цінностей України, вивезених до Німеччини під час Другої світової війни.
18. Проблема культурних цінностей в світлі міжнародних конференцій, декларацій і договорів 1940-х рр., пов'язаних з Другою світовою війною.
19. Повернення переміщених культурних цінностей з країн Європи до УРСР у перші роки після Другої світової війни.
20. Переміщення українських культурних цінностей з радянської зони окупації Німеччини до Росії.
21. Пошуки культурних цінностей та реституційні процеси у окупаційних зонах союзників на території Німеччини наприкінці Другої світової війни та у перші повоєнні роки.
22. Проблема повернення і реституції культурних цінностей в світлі відносин Польщі та СРСР у повоєнні роки. Оссолінеум.
23. Повоєнні пошуки культурних цінностей України, вивезених внаслідок Другої світової війни у російських музеях та проблема їх повернення до України.
24. «Трофейні» культурні цінності, переміщені з Німеччини та інших країн до України внаслідок Другої світової війни, та проблема їх повернення. Архів Берлінської співочої академії.
25. Становлення організаційних і правових засад державної політики України у сфері повернення та реституції культурних цінностей після 1991 р.
26. Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті міністрів України (1992–1999).
27. Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України та її діяльність у сфері при Міністерстві культури України (2000–2012).
28. Міжурядові змішані комісії з питань повернення та реституції культурних цінностей, втрачених і переміщених внаслідок Другої світової війни.
29. Повернення до України культурних цінностей, вивезених внаслідок Другої світової війни, після 1991 р.

30. Міжнародні бази даних культурних цінностей, переміщених і втрачених внаслідок Другої світової війни.
31. Збройна агресія Російської Федерації проти України: доля українських культурних цінностей в окупованому Криму після анексії 2014 р.
32. Втрати культурних цінностей України на окупованій території Донецької області після 2014 р.
33. Втрати культурних цінностей України на окупованій території Луганської області після 2014 р.
34. Культурні цінності України після 24 лютого 2022 р.: переміщення і втрати внаслідок повномасштабних воєнних дій.
35. Російські злочини проти української культури та національного культурного надбання на тимчасово окупованих територіях України.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Слухач зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, не запізнюватися. У разі дистанційних занять – завчасно перевіряти готовність технічних засобів, пристроїв та програмних продуктів до занять.

У разі відсутності: через хворобу – аспірант зобов'язаний надати відповідний документ гаранту освітньо-наукової програми, через поважні особисті чи родинні обставини – пояснювальну записку на ім'я гаранта освітньо-наукової програми.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робіт має відповідати вимогам «Положення про дотримання академічної доброчесності науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Інституті історії України НАН України» <http://history.org.ua/uk/post/50146> (наказ № 2/1-од від 2.01.2024 року).